



Voorwoord

In dit tweede deel van de *ART-History*-reeks leer je over de kunst en cultuur aan de Europese hoven in de zestiende en zeventiende eeuw. De mens wordt zelfbewuster en er is ruimte om je te ontwikkelen tot begaafd kunstenaar in plaats van uitvoerend ambachtsman. Afbeeldingen, filmpjes en geluidsfragmenten illustreren wat er in de tekst beschreven wordt.

Hofcultuur is chronologisch en per discipline geordend. In deze uitgave worden de disciplines bouwkunst, beeldende kunst, muziek, dans en drama behandeld. Iedere discipline eindigt met een In het kort-pagina. Dit is een samenvatting waarbij we ook aandacht besteden aan de specificaties die horen bij het eindexamen kunst (algemeen): kunst en religie; kunst en esthetica; kunstenaar en opdrachtgever; kunst als ambacht; kunst en vermaak; kunst, wetenschap en techniek; kunst intercultureel.

Kernbegrippen en namen van belangrijke personen staan vetgedrukt, zodat ze meteen in het oog springen. Je vindt de begrippen terug in de **begrippenlijst**. Personen staan in het **namenregister**. Ook kun je in een **tijdslijn** de belangrijkste gebeurtenissen uit deze periode terugvinden.

De informatie uit het **tekstblok** kun je toepassen bij de vragen van het **vragenblok**.

Via de menubalk aan de linkerkant van je scherm kun je door de uitgave navigeren. Door op een afbeelding te klikken, kun je deze vergroten en volledig bekijken. Soms zie je pijltjes naast een afbeelding staan. Daarmee kun je een volgende afbeelding of filmpje bekijken terwijl je op dezelfde pagina blijft. Helemaal onderaan elke pagina kun je naar de vorige of volgende pagina doorklikken.

ART-History Hofcultuur

in de 16^e en 17^e eeuw

Online





i Voorwoord

2 Tekstblok >

3 Vragenblok >

Reformatie

Aan het eind van de middeleeuwen neemt de kritiek op de kerk en op de handel en wandel van de geestelijkheid toe. De hoge geestelijken verdienen veel geld met de verkoop van ambten, zoals dat van bisschop, abt of kardinaal. Ook met de aflatenhandel wordt grof geld verdiend. Met het kopen van een afaat worden je zonden kwijtgescholden en ben je dus dichterbij een plaatsje in de hemel. Al in de late middeleeuwen protesteren geestelijken tegen deze gang van zaken. De Boheemse priester **Johannes Hus** (1370-1415) gaat fel tekeer tegen wat hij als misstanden ziet: de corruptie, de verkoop van ambten en aflaten en de handel in relieken. In Noord-Europa ontstaan hervormingsbewegingen zoals de Moderne Devotie van de Deventenaar **Geert Grote** (1340-1384). Ook de Duitse monnik **Maarten Luther** (1483-1546) keert zich in 1517 tegen de in zijn ogen corrupte praktijken van de paus in Rome.



Adriaen van de Venne, *De zielenvisserij* (1614). Op dit schilderij zie je de strijd tussen de protestanten (links) en de katholieken (rechts) om de zielen in het midden. Van de Venne staat duidelijk aan de kant van de protestanten: aan de linkerkant schijnt de zon en staan de bomen in bloei.



- i** Voorwoord
- 2** **Tekstblok** >
- 3** Vragenblok >

Tekstblok

- Inleiding >
- 1 Nieuwe tijden** >
- 2 Renaissancehoven in Italië >
- 3 Beeldende kunst in de zest... >
- 4 Muziek, dans en drama in ... >
- 5 Absolutisme en barok in de... >
- 6 Beeldende kunst in de zev... >
- 7 Muziek, dans en drama in d... >
- Epiloog
- Begrippenlijst
- Namenregister
- Tijdslijn >

1 Nieuwe tijden

- Renaissance
- Vasari
- De middeleeuwen
- De kerk** >
- Humanisme >
- Ken je klassieken >
- Veranderingen in de wetensc... >
- In het kort

De kerk

- Reformatie**
- Maarten Luther
- Contrareformatie



De vissersrij (1614). Op dit schilderij zie je de strijd tussen katholieken (rechts) om de zielen in het midden. Van de kant van de protestanten: aan de linkerkant schijnt de



- Voorwoord
- Tekstblok
- Vragenblok**

Vragenblok

- 1 Nieuwe tijden**
- 2 De samenleving verandert ...
- 3 Getekend naar het leven - ...
- 4 Hoofs vermaak - muziek, d...
- 5 Marketing van de macht - ...
- 6 Barokke paleizen vol prach...
- 7 Barok totaaltheater - muzi...

1 Nieuwe tijden

- Blok 1 De rol van de reformatie
- Blok 2 Opkomst van het hum...**
- Blok 3 De positie van de kun...
- Blok 4 Wetenschap en ontde...
- Blok 5 Rafaël
- Blok 6 Wedergeboorte van de...

et humanisme



Padua (eind 14e

Bekijk afbeelding 1.

De Italiaanse Francesco Petrarca (1304-1374) is filosoof en schrijver. Hij wordt gezien als een van de grondleggers van het humanisme in de renaissance.

1. Leg aan de hand van de afbeelding uit waar de humanisten in de renaissance voor staan.

Bekijk afbeelding 2.

2. In de renaissance hebben de humanisten veel belangstelling voor de klassieke geschriften, zoals de geschriften van Plato.

Geef hiervoor een reden.

De ideeën die humanisten lezen in de klassieke geschriften uit de oudheid zijn niet altijd in overeenstemming te brengen met het christelijke geloof.

3. Hoe proberen zij deze tegengestelde ideeën toch met elkaar te verzoenen? Noem één manier.

VWO

Lees de brontekst.

4. Waarom noemt Enne Koops, de auteur van dit artikel, de brief van de Italiaanse dichter Francesco Petrarca aan een monnik het begin van het humanisme?

VWO

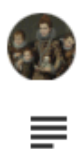
5. Francesco Petrarca leeft in de veertiende eeuw. In Noord-Italië zijn dan de eerste veranderingen waar te nemen richting renaissance en een nieuw wereldbeeld. Barbara Tuchmann noemt in haar boek *De waanzinnige veertiende eeuw* drie mogelijke oorzaken voor deze ontwikkelingen.

Welke?

... waar wielrenners
... nten. Minder bekend
... is door de Italiaanse
... e wordt beschouwd
... gsport, en tevens als
... d: het humanisme.

... trarca samen met zijn
... ze berg ligt op
... on. Francesco's tocht
... outer uit begeerte om
... amen', zo schrijft hij in

ca. 1350) over zijn



Blok 2 Opkomst van het humanisme



1 Onbekend, *Petrarca in zijn werkkamer in Padua* (eind 14e eeuw).

Brontekst

De Mont Ventoux staat vooral bekend als de berg waar wielrenners tijdens de Tour de France heroïsche duels uitvechten. Minder bekend is dat de Mont Ventoux in april 1336 bedwongen is door de Italiaanse dichter Francesco Petrarca (1304-1374). Deze actie wordt beschouwd als de start van het moderne toerisme en de bergsport, en tevens als het symbolische begin van een nieuw wereldbeeld: het humanisme.

Op 26 april 1336 beklimt de dichter Francesco Petrarca samen met zijn broer en twee metgezellen de Mont Ventoux. Deze berg ligt op ongeveer 65 kilometer van hun woonplaats Avignon. Francesco's tocht heeft geen specifiek doel. Hij onderneemt deze 'louter uit begeerte om

Bekijk afbeelding 1.

De Italiaanse Francesco Petrarca (1304-1374) is filosoof en schrijver. Hij wordt gezien als een van de grondleggers van het humanisme in de renaissance.

1. Leg aan de hand van de afbeelding uit waar de humanisten in de renaissance voor staan.

Bekijk afbeelding 2.

2. In de renaissance hebben de humanisten veel belangstelling voor de klassieke geschriften, zoals de geschriften van Plato.

Geef hiervoor een reden.

De ideeën die humanisten lezen in de klassieke geschriften uit de oudheid zijn niet altijd in overeenstemming te brengen met het christelijke geloof.

3. Hoe proberen zij deze tegengestelde ideeën toch met elkaar te verzoenen? Noem één manier.

VWO

Lees de brontekst.

4. Waarom noemt Enne Koops, de auteur van dit artikel, de brief van de Italiaanse dichter Francesco Petrarca aan een monnik het begin van het humanisme?

VWO

5. Francesco Petrarca leeft in de veertiende eeuw. In Noord-Italië zijn dan de eerste veranderingen waar te nemen richting renaissance en een nieuw wereldbeeld. Barbara Tuchmann noemt in haar boek *De veertiende eeuw* drie mogelijke oorzaken voor deze



i

2

3

ca. 1400-1480 Vroege renaissance

| | |
|-----------|---|
| 1400 | Opkomst van humanisme. |
| 1402 | De strijd tussen Milaan en Florence wordt beslecht in het voordeel van Florence. |
| 1419 | Opkomst van Portugese kolonisatie-expansie. |
| 1420-1436 | Filippo Brunelleschi laat de koepel van de <i>Duomo</i> in Florence bouwen naar zijn ontwerp. |
| ca. 1425 | Masaccio gebruikt als eerste het lijnperspectief in zijn kunst om diepte te creëren. Andere kunstenaars nemen dit snel over. |
| 1430 | Opkomst renaissancemuziek. |
| 1434 | Cosimo de' Medici krijgt de macht in Florence en hij voert een succesvol bewind dat de stad doet floreren. |
| ca. 1440 | Beeldhouwer Donatello maakt zijn <i>David</i> . Anders dan de traditie voorschrijft, staat deze los in de ruimte in plaats van tegen een muur. |
| 1450 | Ontstaan van de intermezzi tijdens de hofbanketten. |
| ca. 1450 | Het wordt gebruikelijk om met olieverf te schilderen. |
| ca. 1451 | <i>Palazzo Rucellai</i> , ontworpen door de toonaangevende architect Leon Battista Alberti, wordt voltooid in Florence. |
| 1453 | Val van het Oost-Romeinse Rijk. |
| 1456 | Eerste gedrukte bijbel. |
| 1463 | Willem de Jood van Pesaro schrijft een boek over de verschillende vaardigheden die een goede danser moet hebben. |
| 1469 | Lorenzo de' Medici wordt alleerheerser van Florence. |
| 1472 | Eerste publicatie van Dante Alighieri's <i>Divina commedia</i> , dat doorspekt is met invloeden van en verwijzingen naar klassieke voorbeelden. |

*i*

2

3

Namenregister

De index op deze pagina geeft een overzicht van de belangrijkste personen die in deze uitgave aan bod komen. Elke naam linkt naar de pagina waarop je meer informatie vindt over die persoon. Soms komt de persoon of komen de personen vaker voor, maar op de gelinkte pagina vind je de belangrijkste tekst over deze persoon of personen.

| Naam | Discipline |
|---|------------|
| Alberti, Leon Battista | bouwkunst |
| Alighieri, Dante | algemeen |
| Altdorfer, Albrecht | beeldend |
| Anguissola, Sofonisba | beeldend |
| Aristoteles | algemeen |
| Bach, Johann Sebastian | muziek |
| Bernini, Gianlorenzo | beeldend |
| Botticelli, Sandro | beeldend |
| Bramante, Donato | bouwkunst |
| Brun, Charles Le | bouwkunst |
| Brunelleschi, Filippo | bouwkunst |
| Caccini, Francesca | muziek |
| Caravaggio | beeldend |
| Castiglione, Baldassare | algemeen |
| Cellini, Benvenuto | beeldend |
| Copernicus, Nicolaas | algemeen |
| Desprez, Josquin | muziek |
| Donatello | beeldend |



i

2

3

Begrippenlijst

| Begrip | Discipline | Begrip | Discipline |
|---|------------|---------------------|------------|
| absolutisme | algemeen | clair-obscur | beeldend |
| Académie Royale d'Architecture | bouwkunst | classicisme | bouwkunst |
| Académie Royale de Danse | dans | commedia dell'arte | drama |
| Académie Royale de Peinture et de Sculpture | beeldend | concerto | muziek |
| aemulatio | beeldend | Concilie van Trente | algemeen |
| affect | muziek | contrapost | beeldend |
| affectenleer | muziek | contrareformatie | algemeen |
| allegorisch | beeldend | coulissen | drama |
| anatomie | beeldend | deus ex machina | drama |
| antagonist | drama | diptiek | beeldend |
| architraafbouw | bouwkunst | divertissement | dans |
| aria | muziek | doorcomponeren | muziek |

| Begrip | Discipline | Begrip | Discipline |
|----------------------|------------|--------------------|------------|
| illusionisme | beeldend | polyfonie | muziek |
| imitatio | beeldend | polyptiek | beeldend |
| imiterend contrapunt | muziek | prima prattica | muziek |
| improvisatie | drama | proloog | drama |
| intermezzi | dans | propaganda | algemeen |
| inventio | beeldend | proportieleer | beeldend |
| kapiteel | bouwkunst | protagonist | drama |
| klankkleur | muziek | protestantisme | algemeen |
| kolossale orde | bouwkunst | realistisch | beeldend |
| komedie | drama | recitatief | muziek |
| kompas | algemeen | reformatie | algemeen |
| koor | muziek | rekwisiet | algemeen |
| koraal | muziek | renaissance | algemeen |
| kreeft | muziek | rustica | bouwkunst |
| | | School van Fontai- | |